

KOTIMAISEN TIEDEJULKISUUDEN TULEVAISUUS

Pääkirjoitus

Harri Sarpavaara & Pekka Rantanen

Suomalaisten tiedelehtien, -julkaisijoiden ja laajemmankin julkaisuuden piirissä on viime aikoina keskusteltu kotimaisen tiedejulkaisemisen tulevaisuudesta. Keskustelussa on esitetty huolestuneita puheenvuoroja kotimaisilla kielillä julkaisemisen näkymistä. Tilanteessa, jossa ensisijainen palkitsemisen kriteeri on kansainvälisyys ja jossa tutkimukselle ja sen tuloksista kirjoittamiselle tuntuu jäävän yhä vähemmän aikaa nykyisessä yliopistoarjessa, huoli vaikuttaa aiheelliselta. Tällainen yhtälö houkuttaa tutkijoita käyttämään rajalliset aikaresurssinsa kirjoittamalla artikkelinsa kansainvälisiin lehtiin. Tämä on aivan ymmärrettävää ja kannustettavuuden lisäksi kannatettavaakin. Ei kansainvälisyyttä sinällään ole syytä saati mieltä nähdä uhkana. Kotimaisella julkaisutoiminnalla on kuitenkin tehtävänsä, joita ei kansainvälisillä julkaisuilla voida hoitaa. Mitä todennäköisimmin on myös niin, että ilman toimivaa kotimaista julkaisukulttuuria eivät suomalaiset tutkijat onnistu syttymään kansainvälisiksi tieteelliseksi tähdiksi.

Westermarck-seuran puheenjohtaja Pertti Alasuutari otti kantaa seuran jäsentiedotteessa 2/2009 suomenkielisen tiedejulkaisemisen puolesta tuoden esille sen, että suomalainen tieteen tekeminen ja tieteellinen keskustelu kuin myös laajempi tutkimukseen perustuva yhteiskunnallinen keskustelu on vaarassa näivettyä ilman aitoa ja toimivaa kotimaista

tiedejulkaisuutta. Viime syksynä Westermarck-seura kutsui koolle laajan joukon tiedelehtien toimijoita keskustelemaan rinnakkaisjulkaisemisen haasteista ja vaikutuksista kotimaisille tiedelehdille, johon Alasuutarikin kirjoituksessaan viittaa. Tämän kokouksen keskusteluiden pohjalta *Tiede & edistys*-lehden päätoimittaja Mika Ojakangas kirjoitti 23.11.2009 *Helsingin Sanomien* yleisönosastolle oivallisen kirjoituksen ”Katoaako suomenkielinen tiede” kotimaisen tiedejulkaisemisen merkityksestä. Keskustelua on jatkettu, ja siihen on osallistunut laaja joukko keskeisiä tahoja. Tieteellisten Seurain Valtuuskunta, Kansalliskirjasto, Suomen tiedekustantajien liitto, Tiedonjulkaisemisen neuvottelukunta, Suomen tiedekustantajien liitto, Westermarck-seura, Helsingin yliopisto, Gaudeamus, Helsingin yliopiston kirjasto, Vastapaino ja Kopiosto keskustelivat yhdessä kotimaisen tiedejulkaisemisen ajankohtaisista kysymyksistä tammi-kuussa 2010. Keskustelu kiertyi sähköisen julkaisemisen ja tiedekustantamisen ydinkysymyksiin, ja laajasti toivottiin kansallisen tason ratkaisuja ongelmakohtiin.

Monet, elleivät kaikki, kotimaiset tiedelehdet ovat ryhtyneet laatimaan kustannussopimuksia kirjoittajien kanssa. Näin on *Sosiologia*-lehtikin vuoden alusta alkanut toimia. Lehden aineisto julkaistaan Elektra-julkaisupalvelussa vuoden viiveellä. Yliopistot ovat alkaneet rakentaa sähköisiä rinnakkaisjulkai-

sujärjestelmiä, ja vähintäänkin toivovat elleivät jopa vaadi, että tutkijat antaisivat käyttöön sähköiset versiot tieteellisistä julkaisuistaan. Erityisesti Elektrassa olevat lehdet ovat suhtautuneet kielteisesti yliopistojen rinnakkaisjulkaisujärjestelmiin. Syy on selvä, sillä Elektran antama rahallinen tuki loppuu, jos lehdet sallivat aineistonsa rinnakkaistallentamisen. Tiedelehdet ja -kustantajat ovat ihmetelleet sitä, miksi jokainen yliopisto rakentaa omia julkaisuarkistoja. Eikö olisi järkevämpää kehittää pienessä maassa keskitetty sähköinen julkaisuarkisto? Tähän tarkoitukseen Elektra voisi olla yksi lähtökohta, jonka kautta kotimaista julkaisuutoimintaa voitaisiin myös edelleen kehittää ja tukea. Tämän järjestelmän kauttahan myös kirjoittajat voivat saada osan rahasta, elleivät halua antaa tukeaan kokonaan kotimaiselle tiedelehdelle. Näiden seikkojen johdosta *Sociologia*-lehden kustannussopimus ei salli tallentamista avoimeen rinnakkaisjulkaisuarkistoon. Lehti kuitenkin pitää sähköistä julkaisemista kannatettavana asiana, mutta toivoo, että opetusministeriötä myöten käytäisiin keskustelua kotimaisten tiedejulkaisujen tulevaisuudesta sähköisessä ympäristössä. Julkaisupoliittisten päätösten pitäisi tukea kansallista tiedejulkaisemista, eikä missään tapauksessa vahingossa tai epähuomiossa vahingoittaa kotimaisen tiedejulkaisemisen tulevaisuutta.

PARASTA SOSIOLOGIAA

Yhteiskuntatieteiden alalla *Sociologia*-lehti on ollut Suomessa keskeisin tutkimusta julkaiseva foorumi. Lehti on toiminut vuodesta 1964 alkaen sosiologien ja sosiologisesti suuntautuneiden tutkijoiden tieteellisenä yhdyssiteenä ja julkaisukanavana. Tieteentekijöiden lisäksi lehteä lukevat muutkin uusimmasta tutki-

muksesta kiinnostuneet. Lehdellä on oma tehtävänsä myös yhteiskunnallisessa keskustelussa ja kansansivistyksessä. Niin sanottua yhteiskunnallista vaikuttavuutta on luontevaa harjoittaa kotimaisilla kielillä kotimaisten tiedelehtien palstoilla. Tutkimustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta pitää siis julkaista myös suomeksi ja ruotsiksi, vaikka yhteiskuntamme toiminnasta ja sen piirteistä on tarkoituksenmukaista kertoa myös kansainväliselle yleisölle.

Sociologia-lehti haluaa kannustaa tutkijoita jatkossakin hyvien suomen- ja ruotsinkielisten sosiologisten artikkelien kirjoittamiseen. Tätä varten lehden toimitus, julkaisija Westermarck-seura ja sen syyskokous päättivät perustaa palkinnon, joka myönnetään parhaalle *Sociologia*-lehdessä julkaistulle artikkelille. Palkinto tullaan jakamaan joka toinen vuosi siten, että parhaan artikkelin tittelistä ovat kisaamassa kaksivuotisen päätoimittajakauden aikana julkaistut artikkelit. Raatiina toimii lehden toimituskunta. Palkinnon tarkka sisältö ei vielä tätä kirjoitettaessa ole selvillä, mutta alustavasti on kaavailtu ainakin symbolista rahasummaa. Palkinto tullaan jakamaan joka toinen vuosi maaliskuussa Sosiologipäivillä juhlatin menoin. Tarjolla on siis kansallista kunniaa, mainetta ja näytävä lisäriivi ansioluetteloon. Toki kunniaa ja mainetta on luvassa entiseen malliin kaikille muillekin lehden kirjoittajille.

Tässä lehden numerossa on, ehkä sattumalta, useitakin kirjoituksia, jotka käsittelevät tietoa ja julkaisuutta. Näyttää siis siltä, että tieteen ja julkaisuuden välinen vuorovaikutus askarruttaa monia tutkijoita. Tämä on hyvä merkki kotimaisen tiedejulkaisuuden tulevaisuuden kannalta, ja *Sociologia*-lehti toivottaa tällaisen keskustelun ja yhteiskunnallisen analyysin tervetulleeksi!